

Cristian Preda

A 2008. ÉVI PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK SZÁMOKBAN*

A novemberi választás a posztkommunista időszak hatodik szavazási tesztje volt. A jogszabály, melynek alapján erre sor került, a negyedik választási törvény, amelyet – akárcsak az azelőttieket – az arányosság filozófiája inspirálta, holott a 2007. évi referendumon a szavazatát leadó választók 81,36%-a voksolt a kétfordulós többségi rendszer mellett. Az egyetlen újdonság, amit a mostani törvény hozott: azon indulók „díjazása”, akiknek sikerült megszerezni az 50%+1 szavazatot azokban az egyéni választókeretekben, ahol indultak. Ezen túl azonban a mandátumok elosztása ugyanolyan arányos rendszerben történt, mint korábban.

A szavazásra jogosultak száma, 18,5 millió választópolgárral, történelmi maximumot ért el, miközben a szavazáson való részvétel ugyanazt a csökkenő görbét mutatta, amely az elmúlt évekre jellemző volt: az 1990-es több mint 86%-os részvétel után a mostani alkalommal az urnához járulók aránya nem érte el a 40%-ot. Az érvényesen leadott szavazatok a már megszokott arányt, körülbelül 95%-ot mutattak, a ki nem töltött szavazólapok (újdonság!) pedig a leadott szavazatok 2%-át tették ki.

1990 és 2008 között az egyedül vagy koalícióban jelöltet állító szervezetek száma összesen 200 volt, de ezen alakulatok mintegy 60%-a csak egyetlen választáson szerepelt, és mindössze 13 olyan szervezet volt, amely az eddigi összes választáson jelöltet állított: 11 kisebbségi szervezet¹ és 2 párt (a Nemzeti Liberális Párt – PNL és a Román Ökológus Párt – PER).

Akárcsak az 1996-os, 2000-es és 2004-es választások alkalmával, a győztes egy választási koalíció lett: 1996-ben a Romániai Demokratikus Konvenció (Convenția Democratică din România), 2000-ben a Romániai Szociáldemokrata Pólus (Polul Democrat Social din România), négy évvel később a Szociáldemokrata Párt és Román Humanista Párt Nemzeti Unió (Alianța Națională PSD+PUR). 2008-ban a legtöbb szavazatot a Szociáldemokrata Párt–Konzervatív Párt politikai Szövetsége (Alianța PSD-PC) kapta.

Azon pártok száma, amelyek jelölteket állítottak a választáson, az átmeneti időszak elejéhez képest jelentősen csökkent. Miközben 1990-ben a képviselőházi mandátumokért 71 párt versengett, 2008-ban csak 29, és ebből 18 kisebbségi szervezet volt. De nemcsak a pártok száma csökkent, hanem a párttagok létszáma is. Miközben a 2003-ban működött 27 pártnak összesen 1 735 430 szimpatizánsa volt, vagyis a szavazásra jogosultak mintegy 10%-a, addig a most bejegyzett 21 pártnak mindössze 1 302 417 tagja van.

A pártok tényleges számának az elemzési módszerével számolt index² a román politikai színpad drámai instabilitását mutatja: 19 év alatt a politikai rendszer három különböző formát próbált ki, az 1990-es kvázi egypárti dominanciától az 1992-ben és 1996-ban megvalósult többpárti és domináns párt nélküli modellen keresztül 2000-ben eljutott a többpárti, de domináns pártot felmutató rendszerig. A 2004-es választások óta Romániának egy új többpárti, domináns párt nélküli rendszere van, amelyet a 2008-as választások újra megerősítettek. Ennek az indexnek az átlagos értéke (3,69) a Lijphart által, 36 demokratikus rendszer vizsgálata³ nyomán összeállított táblázat szerint a román rendszer igencsak közel helyezkedik el az izlandihoz (3,72), azzal a különbséggel, hogy Romániában sokkal kevesebb választás volt. Ha viszont kihagyjuk az 1990-es választást, akkor az átlagos tényleges pártszám 4,1, amely a belga rendszerhez viszi közelebb a románt.

A mostani választások egyik meglepetése azon szavazatok 6% körülire való csökkenése, amelyet olyan alakulatok kaptak, amelyek nem tudták átlépni a választási küszöböt. Ez annak fényében meglepő, hogy az előzményekben volt rá példa, hogy háromszor ennyi szavazat „veszett el” a be nem jutott pártok között. Azon mandátumok száma, amelyekhez a jelöltek úgy jutottak, hogy megszerezték az adott egyéni választókerületben a leadott voksok 50%-át + 1 szavazatot, vagyis 85-öt a Képviselőházban (az elnyerhető mandátumok nem egészen 27%-a⁴) és 31-et a Szenátusban (a mandátumok mintegy 23%-a). A választási győzelmet leginkább befolyásoló mandátumelosztás megyei szinten valósult meg: a Képviselőházban 160 mandátumot és a Szenátusban 41 helyet osztottak ki a megyei szinten összesített szavazatszámok alapján.

A 2008-ban bevezetett választási rendszer jelentős egyenlőtlenséget hozott. Ahogy azt bárki beláthatja, nincs összefüggés a megszerzett mandátumok száma, az egyéni választókerületekben elért első helyek száma és az abszolút győzelmek száma között. A Szociáldemokrata Párt (PSD) végzett az első helyen az egyéni választókerületekben abszolút többséggel (a leadott szavazatok 50%+1-gyel) megszerzett mandátumok terén, de győzött az országosan leadott szavazatok száma alapján is. A PNL 37 képviselőházi egyéni választókerületben végzett az első helyen (ebből négyet abszolút többséggel nyert) és 15 szenátusiban (ebből egyet nyert meg egyéni választókerületi abszolút többséggel), ugyanakkor 65 képviselői és 28 szenátori mandátuma van. Ezzel szemben a Demokrata-Liberális Párt (PD-L) összesen 196

szenátusi és képviselőházi egyéni választókerületben végzett az első helyen, de csak 166 (115 képviselőházi és 51 szenátusi) mandátumhoz jutott.

Ha figyelembe vesszük a legnagyobb megyei választókerületet, Bukarest Muni-cípiumot, észrevehetjük, hogy a 28 egyéni választókerületben mindössze 3 jelölt szerezte meg a leadott szavazatok abszolút többségét (2 a PSD jelöltjei közül és 1 a PD-L-től). A PNL, amelynek jelöltjei a 28 egyéni választókerületből 25-ben a harmadik helyen végeztek, továbbá egy egyéni választókerületben a második helyen, kettőben pedig a negyedikén, öt mandátumot szerzett Bukarestben. A PD-L, amelynek jelöltjei 20 egyéni választókerületben az első helyen végeztek, 12 mandátumhoz jutott, miközben a PSD, amely a további 8 egyéni választókerületben szerezte meg az első helyet, 11 mandátumot szerzett, amelyből 4-et a második helyen végzett jelöltje kapott.

A 2008. évi választás nem változtatta meg radikálisan a politikai pártok mezőnyét. Egyébként mindössze tíz olyan párt van az 1990 óta jelöltet állított 200 párt közül, amely három választáson is átlépte a parlamenti küszöböt. Ebből a szempontból 2008 két újdonságot hozott: egyrészt a Nagy-Románia Párt (PRM) parlamentből való kiesését, négy egymást követő választás után, amelyek során 3 és 20% között volt a megszerzett mandátumainak az aránya; másrészt pedig meg kell említeni a Konzervatív Pártot (PC), amely immár sorozatban harmadik alkalommal jutott be a Parlamentbe a szociáldemokratákkal kötött megállapodásnak köszönhetően.

A politikai családok szétesése és a pártrendszer erőteljes polarizálódása oda vezetett, hogy a parlamenti többség gyakran kiszámíthatatlan és törékeny alapon nyugszik. Ez a helyzet egyre nyilvánvalóbbá vált, hiszen 1990-et kivéve, amikor egyértelmű többség nyerte a választásokat, a választási rendszer mindig egy „természetes kisebbség” (D. Rae) megjelenését eredményezte, amelynek következtében mindannyiszor tárgyalásos alapon jött létre a többnyire rendkívül instabil parlamenti többség. Hozzá kell tennünk, hogy 1992-ben, 2000-ben és 2004-ben ez a parlamenti többség nem jelent meg a kormányzati struktúrában, a Văcăroiu-, Năstase- és Tăriceanu-kabinetek kisebbségi kormányok voltak. A mostani választás azonban más logikát mutat, a PSD és PD-L által életrehívott „nagykoalíció” a mandátumok kétharmadával rendelkezik. E kétszínű koalíció megalakítása egy további jelentőséggel bír: a kommunizmus bukása után immár negyedik alkalommal a választásokat szervező párt(ok) került(ek) ellenzékbe, vagyis 1996 óta Románia váltakozáson alapuló demokratikus kultúrával rendelkezik.

Fordította: Kósa András László

Jegyzetek

- * Jelen írás első változata megjelent a *Revista 22* folyóirat 2009. évi első számában (2009. január 6.).
- ¹ A szerző az RMDSZ-t is a kisebbségi szervezetek közé sorolta (szerk. megjegyzése).
- ² L. Merkku Laakso és Rein Taagepera (1979). Az általuk javasolt képlet $N=1/s^2$, ahol s az egyes pártok mandátumainak az aránya.
- ³ L. Lijphart, Arend: *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Heaven and London, Yale U.P., 1999.
- ⁴ Természetesen a számításnál itt kimaradtak a kisebbségeknek fenntartott mandátumok.